

## De actualiteit van samenleven: het Verwey-Jonker Instituut viert feest

Ter ere van het 25-jarige bestaan van het Verwey-Jonker Instituut veranderde, op donderdag 31 mei, het statige pand aan de Kromme Nieuwegracht 6 in Utrecht in een Kennisfestival terrein, waar bezoekers konden kiezen uit lezingen, speeddaten, muziek, theater en diverse spelen. Aansluitend was er het seminar 'Samenleven in de stad van de toekomst' in de Janskerk.

### Niet veel veranderd

Door een stevige plensbui begon de jubileumdag in elk geval spetterend. Majone Steketee, algemeen directeur, opende de dag in het Ariënhuis, op een steenworp afstand van het Verwey-Jonker Instituut. In de voorbereiding op het jubileum was ze tot een verrassende conclusie gekomen: "Tot mijn verbazing kwam ik erachter dat er eigenlijk niet zoveel veranderd is in 25 jaar," zei ze in haar welkomstwoord. "We zijn nog steeds een stichting zonder winstoogmerk. We zijn ook nog steeds gericht op maatschappelijke vraagstukken met het oog op een betere, vitale en stabiele samenleving. Thema's zoals armoede, schuldhulpverlening, diversiteit en geweld in gezinnen zijn nog steeds actueel."

De ontstaansgeschiedenis van het Verwey-Jonker Instituut voert terug tot 1989, het jaar waarin het Ministerie van WVC besloot dat de onderzoeksinstituten Nimo en Nimawo moesten fuseren. Het Nimo deed onderzoek naar samenlevingsopbouw en het Nimawo naar maatschappelijk werk. Dat kon beter vanuit één instituut meende WVC. Na vier jaar moeizaam fusieoverleg opende, op 30 september 1993, de deuren van het nieuwe instituut, op het adres dat tot op heden ongewijzigd bleef. De gevel zit weer strak in de lak en ter ere van het jubileum werd een nieuw naambord onthuld. Maar verder bleef alles hetzelfde. Sommige oud-medewerkers zochten tijdens het jubileum hun vroegere werkkamer even op.

Het nieuwe instituut ging onderzoek doen naar arbeid, sociale zekerheid, sociale infrastructuur, maatschappelijke dienstverlening en naar patiënten en gebruikersorganisaties. Kortom naar thema's in wat we nu het Sociale Domein noemen. Met een basissubsidie van het Ministerie en de opdracht om jaarlijks 1,5 miljoen gulden uit de markt te halen gingen de onderzoekers aan het werk bij opdrachtgevers verspreid over heel Nederland, van de Rekenkamercommissie Noordoost Fryslân tot de Gemeente Sittard Geleen. In 2003 verviel de overheidssubsidie. Het aantal medewerkers is inmiddels gegroeid van 25 naar 55.



## Chaotisch en toch vol patronen

Hans Boutellier, wetenschappelijk directeur, wijdde zich vervolgens aan de ingewikkelde taak om in een half uur neer te zetten 'hoe de samenleving in 25 jaar veranderde'. Grofweg onderscheidde hij de periode in een tijdperk voor de moord op Pim Fortuyn en een tijdperk daarna. De drie i's die Paul Schnabel in 2000 benoemde, karakteriseren de veranderingen: internationalisering, individualisering en informatisering. Ondanks het verlangen naar sterke leiders dat hier en daar de kop opsteekt is Hans Boutellier hoopvol: "In Nederland snakken we vooral naar leiders waar we niet naar hoeven te luisteren. Onze pluriformiteit is enorm geworteld, in onze rechtstaat, in het onderwijs, de zorg, het welzijnswerk, noem maar op."



Hij vergeleek de samenleving met een zwerm spreeuwen, ogenschijnlijk chaotisch maar toch vol patronen en met een dynamiek die werkt. "Nu kan je denken, zo blijven we bezig, maar dat is onze kracht, daar zit de power van ons land. Er is niet één groot verhaal. We werken aan heel veel kleine verhalen en in het gesprek daarover ontstaat onze samenleving. Het gaat om het creëren van momenten. Dit is ook zo'n moment." Waarna hij het "Kennisfestival terrein, waar de zon inmiddels weer is gaan schijnen" voor geopend verklaarde.

## Samen een spel spelen

Het brede scala aan thema's waar het Verwey-Jonker Instituut zich in verdiept, kwam tijdens het Kennisfestival, op zeer uiteenlopende wijzen aan bod. Naast muziek en theater werd de inhoudelijke kennis en expertise op de diverse onderzoeksthema's in lezingen gepresenteerd. Er was de mogelijkheid om te speeddaten met een onderzoeker naar keuze voor een één op één gesprek. Er was een aantal brandende kwesties, zoals 'ondermijning' of 'sociale spanningen' waarover onderzoekers van het Instituut in gesprek gingen met geïnteresseerden. En er kon een diversiteitsspel of een armoedespel gespeeld worden. Overal, op de zolder, in de kelder, in de werkkamers, rond de bordspelen en in de statige zaal van het Ariënhuis was de opkomst groot, werd toegewijd geluisterd en ontstonden levendige discussies.

Tijdens de lunch zong de in Syrië geboren Samar Dijkman-Mardo de dichtregel: 'Als wij elkaar niet meer begrijpen, dan is de wereld koud als ijs', van Toon Hermans en bezorgde haar toehoorders kippenvol. De vragen: 'Doen professionals in Welzijn en Zorg het goed?' en 'Doen professionals de goede dingen?' die al 25 jaar een centraal thema van de organisatie vormen, werden mooi geïllustreerd door de theatergroep

STUT (opgericht in 1977). STUT staat niet voor Stichting Theater Utrecht of iets dergelijks maar letterlijk voor een "stut", een steunpilaar, die voorkomt dat mijnwerkers verpletterd worden door instortende gangen, zoals ook een mens soms (tijdelijk) steun nodig heeft om niet te bezwijken onder de last van het leven. Die stut goed plaatsen, daar hangt veel van af.

### Veranderende tijden vragen om aanpassingen

Na het Kennisfestival begaven de genodigden, waaronder de oud directeuren Koos Vos en Rally Rijksschroef, zich naar de nabijgelegen Janskerk voor het seminar over het actuele thema 'Samenleven in de stad van de toekomst'. Veranderende tijden leveren nieuwe inzichten op en vragen om aanpassingen. Majone Steketee illustreerde dit, in het inleidende vraaggesprek. Dankzij Hilda Verwey-Jonker, de eerst sociologe in Nederland die promoveerde en de naamgeefster van het Instituut, deed het begrip allochtoon breed zijn intrede in het Nederlandse taalgebruik. Zij introduceerde de term allochtoon destijds omdat nieuwkomers steeds meer gestigmatiseerd werden als groep en niet langer als individu gezien werden. Het is om dezelfde reden dat de term allochtoon in 2016 door de Wetenschappelijk Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en het Centraal Bureau Statistiek (CBS) vervangen is door de omschrijving 'mensen met een migratieachtergrond'.

### Verbinden is een werkwoord

Eerste gastspreker, Monique Kremer, hoogleraar Actief Burgerschap, senior onderzoeker bij de WRR en lid van de raad van toezicht van het Verwey-Jonker Instituut sprak over 'Een verbindende stad'. Mensen komen tegenwoordig uit 223 herkomstlanden, bovendien zijn er grote verschillen binnen groepen. Daar waar migratieonderzoekers steeds meer spreken over 'super-diversiteit' heeft Monique Kremer het liever over 'ongelijke-diversiteit'. "Zo super is de diversiteit niet, en ook sociaaleconomische ongelijkheid is aan de orde." Ze schetst in grote lijnen twee verbindingsopgaven: tussen burgers onderling en tussen burgers en lokale (en nationale) overheid. Ze benadrukt: "Verbinden is een actief en tweezijdig of meervoudig proces, het is een werkwoord. Iederéén moet in beweging komen.."



Dat verbinden een werkwoord is, daar weet de tweede spreker, de energieke burgemeester van Mechelen, Bart Somers, alles van. In rap tempo laat hij een aantal heel concrete acties de revue passeren, die Mechelen

in amper twee decennia deden veranderen, van probleemstad met de hoogste criminaliteitscijfers van België, in de inclusieve referentiestad van vandaag. 'School in zicht' maakte vier concentratiescholen, met vrijwel uitsluitend leerlingen met een migratieachtergrond, weer divers. Leaders van de jeugdbeweging, "waar banden gesmeed worden voor het leven", werden opgeleid in diversiteit. Middels 'speeddaten' kregen autochtonen voor zes maanden een allochtone inwoner toegewezen om mee op te trekken. 'Bekend maakt bemind' bleek in alle gevallen heel effectief.

Tot slot bracht Hans Boutellier de essentie van zijn openingswoorden in herinnering: "Er is niet één groot verhaal. Het gaat om het creëren van momenten. Dit is ook zo'n moment." Waarna Johan Remkes, voorzitter van de raad van toezicht van het Verwey-Jonker Instituut en commissaris van de koning in Noord-Holland, de jubileum viering afsloot met een toast op het belangrijkste kapitaal van het Instituut: haar medewerkers.